

Гребінник Л. В.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

Інституту іноземної філології

Національного педагогічного університету

імені М. П. Драгоманова

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті проілюстровано можливості оптимізації індивідуальної самостійної роботи з німецької мови на немовних гуманітарних спеціальностях педагогічного університету, охарактеризовано навчальні матеріали та види роботи з ними. Визначено, що специфіка організації індивідуальної самостійної роботи з німецької мови на немовних спеціальностях педагогічного вузу полягає в поєднанні традиційних та інноваційних методик. У даному аспекті є перспективними дослідження особливостей організації індивідуальної самостійної роботи з іноземної мови за фаховим спрямуванням, а також підготовка відповідних навчальних посібників.

Ключові слова: *самостійна індивідуальна робота німецька мова мовленнєві компетенції інноваційні методики*

В статтє проиллюстрированы возможности оптимизации индивидуальной самостоятельной работы по немецкому языку на неязыковых гуманитарных специальностях педагогического университета, охарактеризованы учебные материалы и виды работы с ними. Определено, что специфика организации индивидуальной самостоятельной работы по немецкому языку на неязыковых специальностях педагогического вуза обосновывается объединением традиционных и инновационных методик. В этом аспекте есть перспективными исследования особенности организации индивидуальной самостоятельной работы по иностранному языку относительно профессионального направления, а также подготовка

соответственных учебных пособий.

Ключевые слова: *самостоятельная индивидуальная работа, немецкий язык, речевые компетенции, инновационные методики.*

In the article the possibilities of optimization of individual work on German of humanitarian specialties of pedagogical university are illustrated, teaching materials and types of work with them are characterized. It is defined that specific feature of individual work organization of German on unlanguage specialists of higher pedagogical universities which consist of traditional and innovative methodology combination. In this aspect there are perspective investigations of individual work organization peculiarity of German with professional direction and preparation of certain educational books.

Key words: *independent individual work, German language, speech competency, innovative methods.*

У процесі модернізації вищої освіти в Україні, який передбачає підвищення її якості шляхом структурної перебудови національної освітньої системи в цілому, розширення міжнародного співробітництва та стимулювання мобільності студентів, особливого значення для будь-якого напряму підготовки студентів набуває практичне володіння іноземною мовою. Вузівський курс іноземної мови для немовних спеціальностей спрямований, насамперед, на практичне оволодіння навиками усного та писемного мовлення і несе професійно орієнтований характер.

Реформування системи вищої освіти характеризується тенденцією до скорочення аудиторних годин на вивчення окремих дисциплін, у тому числі й іноземних мов, та компенсації їх за рахунок позааудиторної, самостійної роботи. Згідно із положенням Закону України «Про вищу освіту», навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу, відведеного для вивчення конкретної навчальної дисципліни [8]. Нагальна потреба відповідної організації занять за умови наявності такої малої кількості аудиторних годин вимагає від викладачів формування та застосування таких видів, форм і методів організації самостійної роботи студентів, які сприяли б підвищенню ефективності навчального процесу.

Посилення значення самостійної роботи в системі вищої освіти викликає інтерес вчених-педагогів до питання організації та забезпечення цього виду роботи у вищих навчальних закладах. Так, у дисертаційних дослідженнях останніх років вирішуються проблеми організації самостійної роботи студентів конкретних напрямів підготовки в цілому (Ю. Атаманчук,

І. Бендера, О. Василенко, О. Лопутько, В. Луценко, Л. Онучак, Ю. Приходько, Г. Романова, І. Шимко, Н. Шишкіна); звертається увага на застосування новітніх інформаційних технологій з метою оптимізації цього виду роботи (Н. Бойко, О. Ващук, О. Коношевський, В. Молодцова, С. Яшанов); значна кількість досліджень присвячена організації самостійної роботи майбутніх педагогів (Л. Безугла, Н. Кардаш, З. Кучер, Т. Лобода, В. Наумчук, Л. Савенкова, М. Сичова, Є. Улятовська, М. Умрик, І. Шайдур); не залишаються поза увагою вчених і питання організації самостійної роботи студентів з іноземної мови (В. Бебих, М. Гордієнко, Л. Іванова, М. Смирнова, Н. Ягельська).

У статті ставиться за мету проілюструвати можливості оптимізації індивідуальної самостійної роботи з німецької мови на немовних гуманітарних спеціальностях педагогічного університету.

Переважно у вищих педагогічних навчальних закладах України іноземна мова для немовних спеціальностей є обов'язковим навчальним предметом та викладається протягом перших трьох (або чотирьох) семестрів. Особливість вказаного предмету полягає в тому, що метою навчання є не стільки знання про сам предмет, тобто про мову (мовна компетенція), скільки отримання навичок та вмінь різних видів мовленнєвої діяльності для подальшого їх застосування у відповідній професійній сфері.

Оскільки комунікативний підхід навчання іноземним мовам вимагає ситуативно-орієнтованого оволодіння певними мовленнєвими компетенціями, викладачеві слід виважено підійти до питання винесення на самостійне опрацювання тих чи тих тем чи набуття окремих умінь і навичок іншомовного професійного спілкування. Так, уміння розуміти комунікативні наміри та наслідки висловлювання, адекватно реагувати у конкретній комунікативній ситуації, розпізнавати суттєво важливу інформацію під час обговорень, дискусій, доповідей, лекцій, бесід, пов'язаних з навчанням і професією, бажано формувати у рамках аудиторних занять. Проте необхідно виділити низку професійних умінь, формування яких в процесі індивідуальної самостійної роботи студента є не лише доречним з точки зору ліміту аудиторних годин, а й ефективним з дидактичного та методичного погляду. До них зараховуємо уміння розуміти автентичні тексти професійного змісту з підручників, газет, популярних і спеціалізованих журналів та Інтернет-видань, знаходити та розпізнавати актуальну інформацію у вказаних джерелах, реферувати іншомовні джерела професійного змісту, викладати власні думки у письмовій формі.

Багато дискусій викликає питання доцільності формування граматичних компетенцій у межах самостійної індивідуальної роботи студентів. Традиційний підхід передбачає виконання значної кількості тренувальних вправ на заняттях з іноземної мови, що водночас вимагає значних затрат часу. На наш погляд, в даному аспекті доцільнішою була б самостійна індивідуальна робота. До завдань курсу іноземної мови у вищому навчальному закладі не входить формування граматичних компетенцій – вони

вже мають бути сформованими у межах шкільного курсу іноземної мови [9]. У вищому навчальному закладі ми працюємо над вдосконаленням таких компетенцій. Довідкова література з граматики, ретельно продумані викладачем завдання та чіткий контроль дозволяють винести роботу над граматику на самостійне опрацювання.

Продемонструємо на конкретних прикладах організацію самостійної індивідуальної роботи з німецької мови студентів немовних гуманітарних спеціальностей Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Викладання іноземних мов (зокрема німецької) для немовних гуманітарних спеціальностей (українська філологія, історія, музична педагогіка та виховання, хореографія, філософія, культурологія, релігієзнавство, дефектологія, політологія, правознавство, соціологія, менеджмент організацій, соціальна педагогіка та соціальна робота) забезпечує кафедра іноземних мов Інституту іноземної філології. Підтримуючи зростаючу роль неперервної освіти у реформаційних процесах, що відбуваються в сучасній освіті, кафедра розробила низку навчальних посібників, які мають на меті не лише допомогти вступникам до магістратури зорієнтуватися в підготовці до вступного іспиту, а й скерувати студентів 1–2 курсів денного та заочного відділень щодо організації їхньої самостійної індивідуальної роботи з іноземної (зокрема німецької) мови [1–7].

Специфіка іншомовної професійної підготовки передбачає насамперед відбір дидактичних матеріалів за фаховим спрямуванням. Презентовані навчальні посібники містять по 30 автентичних текстів німецькою мовою за фахом. Наприклад, для спеціальності «Українська мова та література»: «*Evolution der Sprache*», «*Ukrainisch: Standardsprache und Dialekte*», «*Zur Geschichte der ukrainischen Sprache*», «*Der künftige Kobsar*», «*Kinderliteratur von den Anfängen bis heute*», «*Postmoderner Roman*» та ін. [5]; для спеціальності «Історія»: «*Die erste Zivilisation*», «*Erziehungssystem in antiken Sparta und Athen*», «*Die Entstehung des Deutschen Reiches*», «*Die Entdeckung Amerikas*», «*Aus der Geschichte der ukrainischen Unabhängigkeit*», «*Die Entstehung und Geschichte der Europäischen Union*» та ін. [3]; для спеціальностей «Музична педагогіка та виховання» та «Хореографія»: «*Ukrainische Instrumentalmusik*», «*Geschichte der Notenschrift*», «*Musikerziehung in der Schule*», «*Musikalische Begabung*», «*Bühnentanz zwischen Klassik und Moderne*», «*Ballet in seiner Vielfalt*», «*Der Wiener Walzer*», «*Beruf Tanzlehrer*» та ін. [1].

Індивідуальна самостійна робота студентів з такими текстами передбачає не лише читання, переклад та реферування тексту, а й самостійне укладання студентом словника фахових термінів на основі лексики з тексту. Саме під час роботи з текстами майбутні політологи знайомляться з такими поняттями як *die Abstimmungen, die bürgerlichen Freiheiten, die Macht, die Staatsordnung, die Wahlen* та ін.; майбутні соціологи знайомляться з поняттями *abweichendes Verhalten, die Beziehung, die Gesellschaft, die Hierarchie, Normen und Werte, die Vergesellschaftung* та ін.; майбутні філософи засвоюють поняття *das Bewusstsein, die Endlichkeit, die Entfremdung, das Sein, der Sinn des Lebens, das Wahrnehmen, die Wirklichkeit* та ін.

Удосконалення граматичних компетенцій, також рекомендоване як самостійна робота, досягається шляхом виконання значної кількості вправ. У презентованих навчальних посібниках запропоновано зразки лексико-граматичних тестів, які охоплюють весь передбачений програмою граматичний матеріал. Тести є поліформними за змістом, а отже містять: завдання закритої форми (зробити вибір однієї правильної відповіді); завдання на встановлення відповідності; завдання на встановлення послідовності; завдання відкритої форми з короткою відповіддю.

Характерною особливістю цих тестів є орієнтація за фахом, тобто контроль тих чи інших граматичних навичок відбувається на матеріалі за професійною спрямованістю. Такий підхід не лише сприяє розширенню чи поглибленню професійного словника студентів, а й розвиває їхню загальну ерудицію, адже майже всі мовні одиниці в тестах – це вислови відомих діячів (учених, політиків, письменників) відповідної галузі. Наведемо окремі приклади.

Aufgabe I. Kreuzen Sie das Richtige an.

1. *Es ist ein großer Unterschied, _____ ich lese zu Genuss und Belebung, oder zu Erkenntnis und Belehrung. (J. W. von Goethe)*

a) damit; b) ob; c) wie [5, с. 22].

2. *Große Vergangenheit verpflichtet, sie verpflichtet zum Streben _____ gleich großer Zukunft. (Konrad Adenauer)*

a) nach; b) zur; c) auf [7, с. 25].

3. *Ein Fürst, der nicht weise ist, kann auch niemals weise _____.*
(Niccolò Machiavelli).

a) beraten worden; b) beraten werden; c) berätet werden [2, с. 26].

Aufgabe II. Setzen Sie die richtigen Adjektivendungen ein.

1. *Bitte nicht um eine leicht _____ Bürde – bitte um einen stark _____ Rücken. (Franklin D. Roosevelt) [7, с. 24].*

2. *Philosophie ist ein liebevoll _____ Umgang mit der Weisheit. (Dante Alighieri) [2, с. 25].*

3. *Auch das schlechtest _____ Buch hat seine gut _____ Seite: die letzt _____!*
(John Osborne) [5, с. 24].

Aufgabe III. Bilden Sie die Sätze aus folgenden Einzelwörtern.

1. *fürchtet /fürchten /zu /braucht /wer /die /nicht /auch /Wahrheit /die /Lüge /nicht (Thomas Jefferson) _____ [7, с. 24].*

2. *langsam /gehe /gehe /nie /aber /ich /ich /zurück (Abraham Lincoln)*

3. *zum/ ein/ tausend/ Wahrheit/ Wege/ führen/ einziger/ Irrtum/ zur.* (Jean-Jacques Rousseau) _____ [2, с. 22].

Оптимізації самостійної роботи студентів сприяють на сучасному етапі новітні інформаційні технології. Всесвітня мережа Інтернет є джерелом і засобом обміну інформацією. Завдання викладача – ефективно застосувати в навчальному процесі, зокрема в організації самостійної індивідуальної роботи студентів, ті безмежні можливості, які пропонують сьогодні новітні технології.

Як форма контролю самостійної роботи студентів з інформаційними джерелами за фахом пропонується підготовка ними реферату за професійним спрямуванням. У презентованих навчальних посібниках запропоновано перелік тем для написання рефератів (по 30 тем для кожної спеціальності). Наприклад, для спеціальності «Політологія» пропонується наступна тематика: «*Entwicklungsgeschichte wichtiger politischen Konzeptionen*», «*Internationale Politik und internationale Beziehungen in der Politikwissenschaft*», «*Opposition in der Politik. Aufgaben der Oppositionen*» та ін. [7, с. 30]; для спеціальності «Правознавство»: «*Gerechtigkeitstheorien in der Rechtswissenschaft*», «*Grundrechte und Menschenrechte: Regelung in einzelnen Staaten*», «*Verfassung als zentrales Rechtsdokument. Geschichte der ukrainischen Verfassung*», «*Geistiges Eigentum und Sacheigentum: Gemeinsamkeiten und Unterschiede*» та ін. [7, с. 31], для спеціальностей «Соціальна педагогіка» та «Соціальна робота»: «*Sozialpolitik in der Ukraine und in der Bundesrepublik Deutschland: Vergleichsbewertung*», «*Soziale Kompetenzen und deren Entwicklung in der Sozialpädagogik*», «*Sozialpädagogische Familienberatung und Familienarbeit*» та ін. [4, с. 29–30], для спеціальності «Музична педагогіка та виховання»: «*Studium der Musikpädagogik in der Ukraine und im internationalen Vergleich*», «*Musikpsychologie. Tests zur musikalischen Begabung*», «*Klassische Musik im Musikunterricht*», «*Musikproduktion im Zeitalter der Medien. Urheberrechte in der Ukraine*» та ін. [1, с. 29–30], для спеціальності «Історія»: «*Menschheitsgeschichte, Weltgeschichte und Nationalgeschichte – die wichtigsten Merkmale und Unterschiede*», «*Ziele und Motive der Geschichtsfälschung. Geschichtspolitik*», «*Deutschland und Ukraine während des kalten Kriegs: unterschiedliche Lebensbedingungen, Wege zur Wende*» та ін. [3, с. 32–33].

Такий вид самостійної роботи як написання реферату потребує ретельної підготовки та консультативної допомоги з боку викладача. Необхідно навчити студентів знаходити, розпізнавати та диференціювати релевантну інформацію, аналізувати та систематизувати матеріал, належним чином оформити результати пошуку. Презентовані навчальні посібники

містять докладні рекомендації щодо написання рефератів німецькою мовою, особлива увага звертається на структуру та оформлення письмової роботи, подано зразок оформлення бібліографічного опису літературних джерел, а у другому, виправленому та доповненому виданні цього навчального посібника подано також зразок реферату. Проте, як показує практика, студенти початкових курсів ще не володіють достатніми знаннями й уміннями роботи з інформацією за фахом. Тому, на наш погляд, в окресленому аспекті було б доречним поєднання аудиторної та позааудиторної роботи.

Отже, специфіка організації індивідуальної самостійної роботи з німецької мови на немовних спеціальностях педагогічного вузу полягає в поєднанні традиційних та інноваційних методик. У цьому аспекті є перспективними дослідження особливостей організації індивідуальної самостійної роботи з іноземної мови за фаховим спрямуванням, а також підготовка відповідних навчальних посібників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гребінник Л. В. Німецька мова для вступників до магістратури зі спеціальностей 8.020207 «Музична педагогіка та виховання» та 8.020202 «Хореографія»: посібник для бакалаврів, викладачів та студентів ВНЗ / Л. В. Гребінник, Л. В. Петько; за ред. В. І. Гончарова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 133 с.
2. Гребінник Л. В. Німецька мова для вступників до магістратури зі спеціальностей 8.030101 «Філософія», 8.020101 «Культурологія», 8.030102 «Релігієзнавство»: посібник для бакалаврів, викладачів та студентів ВНЗ / Л. В. Гребінник, Л. В. Петько; за ред. В. І. Гончарова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 130 с.
3. Гребінник Л. В. Німецька мова для вступників до магістратури зі спеціальності 8.030301 «Історія»: посібник для бакалаврів, викладачів та студентів ВНЗ / Л. В. Гребінник, Л. В. Петько; за ред. В. І. Гончарова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 138 с.
4. Гребінник Л. В. Німецька мова для вступників до магістратури зі спеціальностей 8.010105 «Соціальна педагогіка» та 8.040202 «Соціальна робота»: посібник для бакалаврів, викладачів та студентів ВНЗ / Л. В. Гребінник, Л. В. Петько, В. В. Ніколаєнко; за ред. В. І. Гончарова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 124 с.
5. Гребінник Л. В. Німецька мова для вступників до магістратури зі спеціальності 8.030501 «Українська мова та література»: посібник для бакалаврів, викладачів та студентів ВНЗ / Л. В. Гребінник, Л. В. Петько, В. В. Ніколаєнко; за ред. В. І. Гончарова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 136 с.
6. Гребінник Л. В. Німецька мова для вступників до магістратури зі спеціальностей 8.040201 «Соціологія» та 8.050201 «Менеджмент організацій»: посібник для бакалаврів, викладачів та студентів ВНЗ / Л. В. Гребінник, Л. В. Петько, В. В. Ніколаєнко; за ред. В. І. Гончарова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 141 с.
7. Гребінник Л. В. Німецька мова для вступників до магістратури зі спеціальностей 8.040301 «Політологія» та 8.060101 «Правознавство»: посібник для бакалаврів, викладачів та студентів ВНЗ / Л. В. Гребінник, Л. В. Петько, В. В. Ніколаєнко; за ред. В. І. Гончарова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 150 с.
8. Закон України «Про вищу освіту» № 2984–III, із змінами від 19 січня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12>.
Німецька мова 2–12 класи. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів./ Л. Буркун, Н. Бориско, Н. Басай та ін. – К.: Шкільний світ, 2001. – 176 с.